

*Спеціалізованій вченій раді Д 35.154.01 в
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»*

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Заблудської Інни Володимирівни, на дисертаційну роботу Пухир Світлани
Тимофіївни на тему: «Фінансові механізми реалізації державної
регіональної політики в Україні», подану на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток
продуктивних сил і регіональна економіка**

Актуальність обраної теми дисертації

Формування інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання національної економіки передбачає окреслення основних напрямів здійснення даного процесу й пошук механізмів модернізації економіки, як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях, що дозволить активізувати суспільний розвиток в умовах децентралізації влади та нової парадигми розвитку регіонів. Модернізація економічних процесів залежить від характеру, напрямів і темпів структурних зрушень в економіці, активного впливу держави і регіонів на формування необхідних загальнодержавних, внутрішньогалузевих та регіональних пропорцій. Це вимагає пошуку нових підходів до вдосконалення фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в Україні з врахуванням особливостей здійснення адміністративно-територіальної реформи, децентралізації управління та формування політики інклюзивного зростання.

Потрібно констатувати, що Пухир Світлана Тимофіївна у процесі дослідження досягає поставленої мети щодо розвитку теоретико-методологічних та науково-методичних засад функціонування фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в Україні та розроблення практичних рекомендацій щодо їх удосконалення в умовах адміністративно-фінансової децентралізації.

Дисертаційна робота пов'язана з науково-дослідними темами ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», зокрема: науково-дослідною роботою «Фінансові механізми формування конвергентної моделі регіонального розвитку» (номер державної реєстрації 0112U000464), у якій автором сформульовано пропозиції з підвищення ефективності бюджетних механізмів, зокрема, фінансування спільних заходів угоди щодо регіонального розвитку між Кабінетом Міністрів України та обласною радою; науково-дослідною роботою «Механізми реалізації регіональної політики в умовах децентралізації влади в Україні» (номер державної реєстрації 0116U004035), у якій автором досліджено та систематизовано сучасні фінансові механізми реалізації державної регіональної політики. Проведене дисертаційне дослідження також пов'язане з науково-дослідними роботами ДВНЗ «Університет банківської справа», зокрема: науково-дослідною роботою «Сучасні напрями та механізми модернізації фінансової системи України» (номер державної реєстрації 0115U002173), у якій автором визначено стратегічні детермінанти модернізації бюджетних, інвестиційних і кредитних механізмів реалізації державної регіональної політики; науково-дослідною роботою «Механізми забезпечення ефективності та конкурентоспроможності банківської системи та економіки» (номер державної реєстрації 0117U006227), у якій автором досліджено тенденції економічного і соціального розвитку України та її регіонів в умовах реалізації сучасних реформ; НДР «Європейські цінності та традиції економічної науки» (номер державної реєстрації 0117U002443), у якій автором запропоновано методичний підхід до оцінювання інклюзивності розвитку регіонів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення із дисертаційною роботою Пухир С.Т. дозволяє стверджувати про достовірність та обґрунтованість наукових положень, отриманих висновків і рекомендацій. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань здійснено ґрунтовне дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних джерел, які стосуються проблем регіонального розвитку, формування та впровадження державної регіональної політики, фінансових механізмів її реалізації, на основі чого визначено нерозв'язані завдання у досліджуваній сфері, застосовано авторський підхід до вирішення окреслених проблем.

Аналіз структури і змісту дисертації Пухир Світлани Тимофіївни дає підстави стверджувати, що робота є самостійним і завершеним науковим дослідженням з чітко сформульованими актуальністю теми, метою і завданнями, визначенням об'єкта і предмета, сукупності методів наукового пізнання, а також обґрунтуванням наукової новизни та представленням практичного значення одержаних результатів.

Для забезпечення концептуальної цілісності у дисертаційній роботі застосовуються як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження, а саме: теоретичного узагальнення, порівняння, аналізу, історичний та логічний підходи – для дослідження сутності регіонального розвитку та політики держави у цій сфері, фінансових механізмів її реалізації, а також для уточнення базових категорій та понять, що стосуються формування теоретичних засад та обґрунтування методології досліджень фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики; систематизації, групування – для дослідження сутності, функцій, принципів побудови фінансових механізмів та їх систематизації; порівнянь, індукції та дедукції, графічний – для аналізу сучасних тенденцій розвитку регіонів в умовах упровадження реформ, дослідження бюджетних механізмів реалізації державної регіональної політики; економіко-статистичного аналізу, групування, індексного аналізу, факторного аналізу – для

дослідження значимості капітальних інвестицій у фінансуванні реалізації державної регіональної політики, застосування інвестиційних механізмів державно-приватного партнерства, дослідження банківського інвестиційного кредитування та міжнародного кредитування; стратегічного та структурно-функціонального аналізу, програмно-цільовий, побудови алгоритму – для визначення стратегічних детермінант удосконалення державної регіональної політики та розроблення концепції модернізації фінансових механізмів, удосконалення напрямів функціонування державного фонду регіонального розвитку.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, що наводяться в дисертаційній роботі і авторефераті характеризуються високим ступенем достовірності й обґрунтованості, що зумовлено коректним використанням сучасних наукових методів, базису економічної теорії, критичним підходом до оцінки наукового доробку вітчизняних та зарубіжних вчених. Розділи дисертації змістовно відображають їх назви, логічно пов'язані між собою, висновки чітко висвітлюють базові положення, які викладені в основному тексті. Достовірність результатів дослідження підтверджує належний рівень наукової апробації отриманих результатів на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах, значна кількість наукових публікацій у фахових та інших виданнях, у тому числі зарубіжних.

**Наукова новизна результатів,
одержаних особисто здобувачем та поданих на захист**

Дисертація містить комплекс теоретико-методологічних та науково-методичних положень, аналітичних висновків і прикладних рекомендацій, які характеризуються науковою новизною і підтверджують особистий внесок автора у розв'язання важливої наукової проблеми функціонування фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в Україні та розроблення практичних рекомендацій щодо їх удосконалення. Серед найбільш вагомих, можна визначити наступні:

1. Дисертантом запропоновано концепцію модернізації фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в умовах децентралізації, яка передбачає посилення інвестиційної спрямованості бюджетних механізмів та активізацію небюджетних інвестиційних і кредитних механізмів при фінансуванні програм і проектів регіонального розвитку з метою забезпечення диверсифікованого підходу до фінансового забезпечення державної регіональної політики; збільшення обсягів фінансових ресурсів для регіонального розвитку на засадах формування соціально-орієнтованої, інклюзивної економіки (с. 330-345).

2. Автором обґрунтовано методологічні засади дослідження фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в основу яких закладено сукупність та послідовність методичних підходів до його проведення в розрізі теоретичного, методологічного, оціночного, науково-експериментального і прогностичного напрямів, які розкривають специфіку функціонування цих механізмів. Запропоновані дозволило провести комплексний аналіз фінансових механізмів та охарактеризувати їх ефективність з позиції впливу на досягнення цілей і завдань державної регіональної політики (с. 161-175).

3. У дисертаційній роботі розроблено методичний підхід до оцінювання рівня інклюзивності розвитку територій, який передбачає формування системи оціночних показників на регіональному рівні в розрізі наступних індикаторів: економічного розвитку, інклюзивного розвитку та соціоекологічного розвитку. Такий підхід розширює систему критеріїв оцінки та фокусує її на проблемах розвитку людського капіталу, соціального захисту населення, екологічної безпеки територій, що дозволить приймати конструктивні управлінські рішення щодо стимулювання регіонального розвитку, подолання негативних тенденцій соціально-економічного розвитку регіонів та проводити ефективну державну фінансову підтримку територій, які реально її потребують (с. 166-170).

4. Автором удосконалено термінологічний апарат дослідження фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики шляхом коригування сутності понять: «державна регіональна політика», яке на відміну від уже

існуючих, передбачає необхідність досягнення взаємоузгодженості багаторівневих управлінських рішень органів публічної влади щодо соціально-економічного розвитку держави, регіонів, територіальних громад; «фінансові механізми реалізації державної регіональної політики» – у якому акцентовано на включенні небюджетних інвестиційних та кредитних механізмів до системи фінансових механізмів, які використовуються у діяльності держави для реалізації цілей та завдань регіонального розвитку (с. 55-56; 127-128).

5. Удосконалено систематизацію фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в розрізі бюджетних та небюджетних сегментів за критеріями ресурсного забезпечення, фінансових інструментів та цільового призначення. Такий підхід, на відміну від існуючих, забезпечуватиме диверсифікацію джерел фінансового забезпечення реалізації цілей і завдань державної регіональної політики (с. 126-145).

6. Заслуговують уваги наукові положення щодо узгодження процесів модернізації державної регіональної політики та впровадження реформи децентралізації в частині подолання ризиків: послаблення державного впливу на розвиток територій і координації реформ; проведення децентралізації (а саме у передачі повноважень і ресурсів та посиленні відповідальності і контролю за їх використанням); поглиблення асиметрії розвитку територій (с. 83-87).

7. Заслуговує уваги організаційно-фінансовий механізм розподілу коштів державного фонду регіонального розвитку, який на відміну від існуючого передбачає введення індикатора регіонального людського розвитку для розподілу коштів між регіонами, що дозволить запровадити заходи державної фінансової підтримки на користь територій з найбільш складною соціально-економічною ситуацією, а також перерозподіл 20 % коштів фонду на фінансове забезпечення реалізації завдань Державної стратегії регіонального розвитку, спільних заходів у рамках укладених угод щодо регіонального розвитку, співфінансування інвестиційних проектів державно-приватного партнерства і державних програм розвитку проблемних територій (с. 234-237).

8. Удосконалено підходи до створення і фінансового забезпечення функціонування фондів регіонального розвитку на рівні областей, які забезпечать акумуляцію та використання фінансових ресурсів державного фонду регіонального розвитку та місцевих бюджетів для реалізації широкомасштабних проектів регіональних інвестиційних програм; залучення на засадах солідарної участі коштів місцевих позик, кредитних коштів міжнародних фінансових інституцій, секторальної фінансової підтримки Європейського Союзу, інвестиційних коштів державно-приватного партнерства. Цей підхід, на відміну від існуючих, передбачає необхідність розробки і затвердження регіональної інвестиційної програми (с. 341-348).

9. Дістали подальшого розвитку стратегічні детермінанти вдосконалення державної регіональної політики, а саме: збалансування пріоритетів та засобів бюджетної децентралізації і децентралізації влади; забезпечення конституційної та законодавчої основи реформування системи адміністративно-територіального устрою держави, засад управління об'єднаними територіальними громадами; здійснення поступальних кроків щодо економічного зростання в Україні, в контексті реалізації нової Державної стратегії регіонального розвитку, розробленої з урахуванням смарт-спеціалізації та основних завдань концепції інклюзивного розвитку, забезпечення в державі системності та підвищення ефективності стратегічного прогнозування та планування. Втілення визначених детермінантів сприятиме збільшенню обсягів фінансових ресурсів та ефективного їх використання для забезпечення реалізації державної регіональної політики (с. 316-328).

10. Дисертантом розвинуто науково-методичний підхід до аналізу інвестиційних і кредитних механізмів реалізації державної регіональної політики, який базується на особливостях їх функціонування з урахуванням диверсифікації джерел фінансової підтримки регіонального розвитку: капітальних інвестицій, державно-приватного партнерства, банківського інвестиційного кредитування, інструментів фінансової підтримки ЄС та інших фінансових інституцій, в тому числі кредитів міжнародних фінансових

організацій, що розкриває можливість встановити результативність їх використання та обґрунтувати важливість диверсифікованого підходу до джерел фінансового забезпечення регіонального розвитку (с. 312-315).

11. Одержали подальшого розвитку організаційно-фінансові засади механізму укладання та реалізації угод щодо регіонального розвитку між Кабінетом Міністрів України та обласними радами, які передбачають чітку регламентацію джерел їх фінансування за умов узгодження державних і регіональних інтересів у сфері реалізації секторальних політик, впровадження середньострокового планування з метою забезпечення гарантованого фінансування спільних заходів у рамках укладених угод та виключення залишкового принципу розподілу державних бюджетних коштів на їх реалізацію (с. 216-228).

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Представлені у дисертації теоретико-методологічні підходи та науково-практичні рекомендації доцільно використати у наукових дослідженнях та у діяльності органів державного, регіонального і місцевого управління щодо формування державної регіональної політики та фінансового забезпечення її реалізації. Практичні рекомендації дисертаційної роботи Пухир Світлани Тимофіївни підтверджуються відповідними офіційними документами: Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (довідка №2802-07/19492-03 від 17.06.2015) при підготовці проекту Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року та проекту Закону України «Про засади державної регіональної політики»; Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (довідка №8/19-108-18 від 17.05.2018) при підготовці проектів законів України («Про внесення змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики» в частині визначення пріоритетів фінансування інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку та «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо удосконалення механізму фінансування регіонального розвитку»;

Міністерства фінансів України (довідка №16000-11/931 від 15.08.2018) при опрацюванні проектів, запропонованих центральним органом влади, щодо прийняття фінансової допомоги міжнародних фінансових організацій як фінансового механізму та додаткового інвестиційного ресурсу реалізації державної регіональної політики; Територіального управління Рахункової палати по Львівській, Волинській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській та Закарпатській областях (довідка №22-19/289 від 28.12.2015 р.) при проведенні аналізу використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів та субвенцій з державного бюджету Львівською областю; Львівської обласної державної адміністрації (довідка №5/18-9064/0/2-17/1-11 від 01.12.2017 р.) при розробці Програми соціально-економічного та культурного розвитку Львівської області на 2018 рік, а також Стратегії розвитку гірських територій Львівської області на 2018-2022 роки щодо фінансового забезпечення реалізації заходів програмних документів; Департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації (довідка №10-16/1512 від 28.11.2017 р.) при формуванні бюджету області на 2018 рік; Асоціації банків Львівщини (довідка №21-1 від 21.02.2019) при підготовці пропозицій до проекту Стратегії розвитку Львівської області до 2027 року щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів банківського сектору в регіоні.

Повнота висвітлення основних наукових результатів дослідження в опублікованих працях

За тематикою дисертації автором опубліковано 51 наукову працю загальним обсягом 42,2 д. а., з них 5 монографій (в тому числі 1 одноосібна), 24 статті (у тому числі 20 одноосібних) у вітчизняних наукових фахових виданнях (з них 7 статей у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз), 2 публікації у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 18 публікацій апробаційного характеру, 2 публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації. Зміст опублікованих наукових праць вичерпно охоплює основні положення та висновки дисертаційної роботи.

Автореферат виконаний відповідно до встановлених вимог і належним чином відображає основний зміст, базові положення, висновки та рекомендації дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційне дослідження Пухир Світлани Тимофіївни, вважаю за необхідне висловити деякі зауваження та вказати на наявність в роботі дискусійних моментів:

1. У розділі 1 п. 1.3 дисертації автор значну увагу приділяє теоретичним викладкам щодо розкриття сутності децентралізації як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями (с. 70-79), нормативно-правовим актам установчого та програмного змісту, які спрямовані на децентралізацію (с. 80-90), визначення складних ризиків проведення децентралізації з точки зору ефективної державної регіональної політики (с. 85-88), проте глибша конкретизація теоретичних аспектів децентралізації саме як чинника реформування державної регіональної політики добавила б позитиву даній роботі.

2. У дисертаційній роботі при проведенні систематизації сучасних фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики серед небюджетних кредитних механізмів визначено місцеві позики (табл. 2.2, рис. 2.3) водночас у дослідженні їм недостатньо приділяється увага.

3. Дисертант розробляючи методичні підходи до дослідження фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики подає схему найбільш поширених класифікацій методів економічних досліджень (с. 163). Вона абсолютно правильна, але наводячи її автор на нашу думку, починає так би мовити, дуже здалека.

4. У розділі 4 п. 4.3 «Банківське інвестиційне кредитування в системі фінансування регіонального розвитку в Україні» доцільно було б розкрити не лише джерела фінансування інвестиційного розвитку регіонів, але й акцентувати

на проблемах банківського інвестування і фінансових аспектах незначної частки банківських кредитів в інвестиційному розвитку регіонів.

5. Враховуючи доцільність пропозиції авторки щодо удосконалення організаційно-фінансового механізму розподілу коштів Державного фонду регіонального розвитку, який передбачає введення індикатора регіонального людського розвитку для розподілення коштів між регіонами, слід зауважити, що запровадження заходів державної фінансової підтримки проблемних територій, де відбуваються військові дії (Луганська і Донецька області), доречно здійснювати за допомогою програмно-цільового підходу. Саме через те, що індекс людського розвитку в цих областях погіршується, а території потребують цільової підтримки з боку держави задля вирішення конфлікту.

6. Розроблені автором у розділі 5 методичні рекомендації щодо розподілу коштів державного фонду регіонального розвитку шляхом запровадження індексу регіонального людського розвитку вимагають більш конкретного висвітлення в рамках відображення процедури фінансування 20 % обсягу коштів фонду – на державну фінансову підтримку регіонального розвитку, а саме: проектів і програм, що забезпечують виконання завдань Державної стратегії регіонального розвитку та планів заходів з її реалізації (с.234-237).

7. Щодо візуалізації концепції модернізації фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики (рис. 4 автореферату), то її слід було доповнити фінансовими механізмами та інструментами, які у роботі розглянуто, але не подано на рисунку.

Загальний висновок

Наукові положення, висновки та рекомендації, що представлені у дисертації, достатньо обґрунтовані та достовірні, отримані за допомогою кваліфікованого використання сучасних методів наукового дослідження, ретельного вивчення фундаментальних наукових джерел та проведення власних теоретичних узагальнень та виконання аналітично-розрахункових завдань.

Дисертаційна робота Пухир Світлани Тимофіївни на тему «Фінансові механізми реалізації державної регіональної політики в Україні» є змістовним, комплексним науковим дослідженням, в якому запропоновано розв'язання наукової проблеми – функціонування фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в Україні та розроблення практичних рекомендацій щодо їх удосконалення в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. Зміст наукового дослідження С.Т.Пухир повністю відповідає паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Враховуючи наведене, зазначимо, що за обсягом, структурою, змістом, положеннями наукової новизни та оформленням дисертаційна робота «Фінансові механізми реалізації державної регіональної політики в Україні» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.13 р. зі змінами, внесеними Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р., а її автор Пухир Світлана Тимофіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 — розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

завідувач відділу проблем

міжрегіонального співробітництва

Інституту економіко-правових досліджень

Національної академії наук України,

доктор економічних наук, професор

І.В.Заблодська

